

5. Ломтева Т.Н., Патрушева Е.В. К вопросу о функционально-прагматических аспектах афоризмов / Известия Южного федерального университета. Филологические науки. – № 2. – 2010. – С. 88-86.
6. Пермяков Г.Л. Основы структурной паремиологии. – М., 1988. – 236 с.
7. Сазбандян Т.В. Функции афоризмов в структуре и динамике познавательной деятельности человека: автореф. дис... канд философ. н.: 09.00.01 / Сазбандян Т.В. – Москва, 2008. – 28 с.
8. Сидоркова Г.Д. Прагматика паремий: пословицы и поговорки как речевые действия: монография. Краснодар: Изд-во КубГУ, 1999. – 249 с.
9. Сухих С.А. Прагмалингвистическое измерение коммуникативного процесса: дис... д-ра филол. наук: 10.02.01, 10.02.19 / С. А. Сухих. – Краснодар, 1998. – 260 с.
10. Федоренко Н.Т., Сокольская Л.И. Афористика. – М.: Наука, 1990. – 419с.
11. Silverstein M. The culture of language in Chinookian narrative texts; or, On saying that... in Chinook // Grammar inside and outside the clause Some approaches to theory from the field. – Cambridge University Press, 1985. – P. 132-142.
12. Silverstein M. The three faces of “function”: Preliminaries to a psychology of language. Social and functional approaches to language and thought. – Orlando Acad. Press, 1987. – P. 17 – 18.

УДК 811.161

Архипенко Л. М.

СЛОВОТВІРНІ ЯВИЩА В ПРОЦЕСІ ЗАПОЗИЧУВАННЯ ІНШОМОВНИХ СЛІВ В УКРАЇНСЬКУ МОВУ

У статті йдеться про словотвірні явища в процесі запозичування іношомовних слів, аналізується активна тенденція утворення абсолютно нових словотвірних гнізд від численних англійських запозичень і посилення адаптивної функції словотвірних типів в українській мові початку XXI століття.

Ключові слова: іношомовне слово, запозичення, англіцизм, адаптація, словотворення.

В статтє речидьєт о словообразовательных явлениях в процессе заимствования иностранных слов, анализируется активная тенденция образования абсолютно новых словообразовательных гнєзд от многочисленных английских заимствований и усиление адаптивной функции словообразовательных типов в украинском языке начала XXI века.

Ключевые слова: иностранное слово, заимствование, англицизм, адаптация, словообразование.

The article considers the word-formative phenomena in the process taking foreign words over, one analyzes an active tendency forming entirely new words-making groups, from numerous English words borrowed and strengthening adaptive function of words-making types in the early twentieth Ukrainian language.

Keywords: foreign words, borrowings, anglicizes adaptation, derivation.

Стан і розвиток українського словотворення проявляється в темпах поповнення лексичної системи новими похідними словами, у співвідношенні свого та запозиченого, мовній творчості. Динамічні процеси в словотворенні пов'язані із загальними мовними змінами, викликаними соціально-економічними та політичними перетвореннями в українському суспільстві наприкінці ХХ і початку ХХІ ст. До таких змін, які посилюються у зв'язку з розвитком електронних засобів масової інформації та комунікації, відносять послаблення нормативних

правил освіти й уживання мовних одиниць, жаргонізацію сучасної української мови, різке збільшення потоку англійських запозичень. Значущість процесу запозичування іншомовної лексики в українську мову кінця ХХ – початку ХХІ ст. привернула увагу багатьох дослідників. Зокрема, питання словотвірного освоєння запозичень є об'єктом уваги С. Рижикової, Л. Чурсіної, Д. Мазурик, О. Стишова. Наукові дослідження у цьому напрямку є актуальними й важливими.

Метою статті є аналіз словотвірних явищ у процесі запозичування українською мовою іншомовних слів.

Останнім часом, незважаючи на великі потенційні можливості української словотвірної системи й сплеск неузвального словотворення, кількість похідних слів з питомим корінням серед неологізмів поступово зменшується, а кількість лексичних запозичень зростає. При цьому в потужному потоці запозичень українські словотвірні категорії й типи не руйнуються, не модифікуються й легко перетворюють запозичені лексеми, адаптуючи їх до української словотвірної системи. Наприклад: *демпінг* – *демпінговий, антидемпінговий, демпінгувати, демпінгування*; *бренд* – *брендований, брендування, забрендувати, брендовий, мультибрендовий*; *демпінг-політика, демпінг-стратегія, бренд-комунікаційний*.

Нові похідні слова утворюються і входять в мовне вживання не поступово, а стрімко, одномоментно, «коли відповідно до потреб мовного колективу, у зв'язку з актуалізацією того чи іншого поняття, у мовний ужиток відбувається вторгнення громіздкого словотвірного гнізда» [8, с.180]. Відповідно, активною тенденцією в українській мові початку ХХІ століття, так само як і в інших слов'янських мовах, є утворення абсолютно нових словотвірних гнізд від численних англійських запозичень і посилення адаптивної функції словотвірних типів.

Система афіксальних словотвірних типів настільки міцна, що вона легко переробляє запозичені коріння, утворюючи похідні з українськими афіксами. В останні десятиліття від іншомовних основ активно утворюються іменники з суфіксами *-ник, -івец, -іст, -изм*, вживання яких характерне для текстів ЗМІ та Інтернету (*офшорник, інтернетник, піарівец, спамник*). Продуктивні моделі з суфіксами *-ств(о)* і *-ість*: *кліпмейкерство, антикіллерство, брокерство, прем'єрство* та ін.; *мультимедійність, суїцидальність, рейтинговість* та ін. Зростає кількість процесуальних іменників, утворених за допомогою суфікса-ації(*a*) / *-ізацї(a)*, минаючи дієслівний щабель,

наприклад, *вестерн* – *вестернізація* (процес зміни чого-небудь за образом вестерна); *кластер* – *кластеризація* (процес поділу на кластери), *буфер* – *буферизація* (процес передачі даних в буфер обміну). У сфері творення прикметників найбільшу активність проявляють суфікси *-ськ-*, *-івськ-*, *-н*, *-ов*: *шенгенський*, *онлайн**овий*, *пірівський*, *інтернетівський*, *гламурний*. Активізувалася взаємодія із запозиченими основами й дієслівних суфіксів, крім *-ува-*, також *-и-* (переважно в текстах Інтернету та ЗМІ): *брендувати*, *продюсувати*, *демпінгувати*, *роумінгувати*, *кастингувати*, *офшорити*, *моніторити*.

Що стосується запозичення з англійської мови структурних елементів – афіксів, то кардинальних змін тут не відбувається і їхній корпус в українській мові поповнюється дуже повільно, хоча в українській мові існує цілий клас словотвірних афіксів іншомовного, насамперед греко-латинського походження. На цей час, мабуть, можна говорити про перші ознаки появи нового заперечувального префікса *нон-*, запозиченого з англійської мови, хоча він зустрічається в нечисленних словах з іноземними коренями, таких як *нон-стоп*, *нон-фікін*, *нонконформізм*, *нонфактор*, *нонфакт*, *нонстандарт*, *нонфігуративний*. Цей процес підтримується, по-перше, чітким заперечувальним значенням цього форманта, по-друге, запозиченими раніше в лексичну систему іншомовними словами без цього префікса (*стоп*, *конформізм*, *фактор*, *факт*), адже при відсутності таких однокоренових слів елемент *нон* не сприймається як префікс (напр., *нонсенс*), по-третє, появою стилістично нейтральних неологізмів на українському ґрунті (нонфігуративний).

Суфіксу *-инг/-інг* уже давно пророкували входження в українську словотвірну систему, для цього є і умови – ціла низка однотипних неологізмів у рекламно-економічній сфері: *шопінг*, *кастинг*, *маркетинг*, *демпінг*, *роумінг*, *факторинг*, *франчайзинг*, *толінг*, *консалтинг*, *моніторинг*, *ребрендинг*, *джипінг*, і наявність у багатьох запозичень споріднених слів без цього суфікса, наприклад, *паримонітор* – *моніторинг*, *бренд* – *ребрендинг*, *супермаркет* – *маркетинг*, *фактор* – *факторинг*, *джип* – *джипінг*. Та все ж таки елемент *-инг/-інг*, чужий українській морфологічній системі, не стає дериваційним формантом, здатним утворити нове слово в українській словотвірній системі поза ігровою функцією мови. Іронічні й анекдотичні похідні типу «*об'єгорінг*» і «*звалинг*» підтверджують це (наприклад, анекдот: Як робити бізнес по-українськи? Проводимо маркетинг, організуємо холдинг, даємо в

лізинг, робимо консалтинг, а потім вже об'єгоринг... і з бабками звалинг).

У зв'язку з активним утворенням складних одиниць номінації українська словотвірна система поповнюється новими словотвірними формантами радикасїдного типу (*медіа-, арт-, бренд-, топ-* і под.). У словотвірне гніздо вбудовуються як неологізми, утворені від запозичених коренів за продуктивним українськими словотвірними моделями, так і повні запозичення, які є похіднимив англійській мові й зберігають свою похідність на українському ґрунті, а також складні слова (комполіти) різного типу. Це відкриває шлях в українську словотвірну систему новим словотвірним формантам радикасїдногої афіксїдного типу. Наприклад, з'являються умови для адаптації форманта *-мейкер*, який не вживається в українській мові як самостійна лексема. У сучасних словниках іншомовних слів зафіксовано лише кілька запозичень з формантом-*мейкер* (знаписанням разом чи дефісним), похідних від англійських вільних словосполучень (які можуть писатися також разом) *-маркетмейкер* або *маркет-мейкер*(*marketmaker*), *іміджмейкер* або *імідж-мейкери* (*imagemaker*), *кліпмейкер* або *кліп-мейкер* (*clipmaker*, *cliptaker*). У текстах ЗМІ та Інтернету за останні роки з'явилися десятки нових похідних: *суші-мейкер*, *піца-мейкер*, *матч-мейкер*, *файлмейкер*, *шоумейкер*, *клімат-мейкер*. Перша частина складних похідних, як правило, лексеми, запозичені раніше (*кліп, суші, піца, файл, шоу, відео*).

Це зміцнює подільність подібних слів і їх сприйняття як похідних вже на українському ґрунті, де ці словосполучення набувають характеру комполітів, а лексема з англійського словосполучення за семантикою зближується з афіксами йафіксїдами зі значенням діяча (напр., *сушіст, шоумен*). Поява похідних з українськими коренями і елементом *-мейкер* підтримує його статус як словотвірного форманта, який займає проміжне положення між радикасїдом і суфіксїдом (хоча за функцією ближче до суфіксїда). Число подібних неологізмів у засобах масової інформації та рекламі останнім часом стрімко зростає. Наприклад, поєднання цього елемента з українськими основами в рекламних і газетних текстах: *плаття-мейкер*, *свято-мейкер*, *серіал-мейкер*, *ТВ-мейкер*, *тур-мейкер*, *слухмейкер* (при цьому відзначаються коливання в орфографічному оформленні таких слів: через дефіс або разом). Запозичений неологізм *маски-мейкер* (*maskmaker*), що має формально-семантичні зв'язки з лексемою *маска* (а також іронічний

оказіоналізм *ковбас-мейкер*) викликає асоціації зі складноскороченими українськими словами типу *стінгазета*.

Проаналізуємо також відкритий ряд неологізмів з радикасоїдами *медіа-гаарт-*, де є і похідні запозичення, і кальки, і деривати, створені за допомогою поєднання цих елементів з багатьма українськими коренями (що підтверджує статус цих елементів як словотвірних формантів особливого типу – радикасоїдів):

медіа- (фіксується двоєке написання – разом і через дефіс): *медіабізнес, медіаактиви, медіа-менеджер, медіа-брокер, медіамаркет, медіахолдинг, медіа-група, медіаімперія, медіакратія, медіамагнат, медіапартнерство, медіапокупка, медіапростір, медіа-профспілка, медіаринок, медіамережа, медіа-середовище, медіа-художник; арт-* (закріпилося написання через дефіс): *арт-менеджер, арт-менеджмент, арт-шоу, арт-гламур, арт-група, арт-галерея, арт-угруповання, арт-дані, арт-диктатор, арт-дилер, арт-директор, арт-життя, арт-журналіст, арт-заказник, арт-зірка, арт-інсталяція, арт-каталог, арт-кіно, арт-клуб, арт-коледж, арт-конверсія, арт-критика, арт-критик, арт-ліцей, арт-місце, арт-об'єкт, арт-проект, арт-робота, арт-ринок, арт-подія, арт-спільнота, арт-столиця, арт-студія, арт-сцена, арт-театр, арт-терапія, арт-туризм, арт-тусовка, арт-фільм, арт-фотографія, арт-хіт, арт-центр, арт-експозиція, арт-еліта, арт-ярмарок, арт-дует, арт-мистецтво, арт-абетка*. Елемент *арт* може займати й друге місце в складному похідному, напр.: *боді-арт, фото-арт, поп-арт, соц-арт, топ-арт, модерн-арт, данц-арт, тех-арт, арт-кафе, дизайн-арт*. Серед наведених прикладів чимало неологізмів, створення яких за такою моделлю на українському ґрунті не викликає сумнівів. По суті, характер іншої частини композиту (запозичений або споконвічний) вже не настільки важливий – елемент *арт* зайняв своє місце серед інших радикасоїдів.

Складні номінативні одиниці утворюються за аналогією з кількома типами українських складних слів. В українській мові продуктивною моделлю є їх утворення складанням прикметника та іменника без сполучного голосного, але при скороченні мотивувального прикметника до кореня: *танцювальний майданчик* → *танцмайданчик, стінна газета* → *стінгазета, політичне бюро* → *політбюро*. Мотивувальною базою складного слова можуть виступити два іменники, перший з яких виконує функцію атрибута, при цьому від першого іменника (зазвичай давнього і незмінного запозичення)

прикметник не утворюється: *радіо* → *радіоприймач*, *радіомовлення*; *кіно* → *кінофільм*, *кінотеатр*. Складні іменники можуть бути утворені складанням самостійних незапозичених імен, у яких перша частина також служить визначенням другої: *сон-трава*, *меч-риба*. Є й інші різновиди складних слів цього типу: визначальною може бути друга частина (*місто-герой*, *ракета-носій*, *дівчина-красуня*), між складовими частинами можлива рівноправність (*диван-ліжко*, *спідниця-штани*, *плац-намет*).

Нові композити відрізняються від складноскорочених слів і складних слів, утворених словоскладанням, високою продуктивністю й практично вільною сполучуваністю першої частини з відповідними за змістом іменниками, як запозиченими, так і споконвічними. Написання разом характерне для пов'язаних елементів, дефіс не – для вільних коренів, здатних і до самостійного вживання. Впливає на написання й формальна схожість з українськими моделями складних слів типу *стінгазета*, *радіоприймач*.

Лексеми типу *макросвіт*, *аквапарк*, *аквааеробіка*, *автомобіль*, *автопробіг*, у яких один корінь зв'язаний, іноді розглядаються як квазікомпозиції, тобто як складні й подільні, але непохідні слова, з огляду на те, що форманти *мікро-*, *аква-*, *авто-*, *-мобіль* не мають відповідників серед непохідних основ сучасної української мови. Розвиток такої моделі складних слів в останнє десятиліття свідчить про її модифікацію: її продуктивність, прозорість семантичної структури, багаточленні словотвірні ряди, що включають подібні пов'язані елементи, дозволяють визначити статус таких неологізмів як похідних композитів (деривації за аналогією і моделлю).

Таким чином, серед неологізмів-композитів зустрічаються й чисті запозичення (*кліпмейкер*), і кальки (*кава-пауза* – *coffeebreak*), і утворені в українській мові із запозичених елементів, причому як нових, так і більш ранніх (напр., *курорт-готель*), а також деривати, в яких іншомовні частини поєднуються з українськими (див. приклади, наведені вище), що свідчить про зростання продуктивності самої моделі, складові частини якої можуть бути як пов'язаними, так і вільними.

Швидке зростання складних неологізмів із запозиченими елементами та їх перехід до розряду узуальної лексики пояснюється не тільки підвищенням номінативних потреб соціуму і впливом англійської мови, але й опорою на наявні власне українські моделі складних іменників. При цьому стрімке збільшення кількості складних

імен впливає на словотвірну систему української мови, поповнюючи її новими формантами радикального й афіксоїдного типіві змінюючи продуктивність і статус самої моделі.

Значна активність словоскладання завдає типологічного впливу на українську мову, змінюючи способи вираження атрибутивних синтаксичних відносин в іменній групі. У складному похідному іменник з функцією визначення інтегрується з іншим іменником, який має морфологічне оформлення, при цьому атрибутивна функція першого іменника морфологічно ніяк не виражається. Від аналітичного поєднання двох іменників, перший з яких виконує функцію визначення, подібна іменна інтеграція відрізняється морфологічною непроникністю і підпорядкованістю першого іменника, який сам не може бути визначенням (порівняємо таку можливість в англійському аналітичному сполученні, наприклад *filmmaker – actionfilmmaker*).

Виникають складні номінативні одиниці, нетотожні словосполученню, оскільки мають морфологічну цілісність (і цим відрізняються від вільних аналітичних сполучень англійської мови). При цьому вони мають особливості й утворюють ряди дериватів з одним і тим же формантом. У нечіткій межі між словосполученням і складним словом для української мови теж немає нічого незвичного, якщо брати до уваги співвідношення складних слів і сполучень самостійних слів, у яких одне виступає у функції прикладки. Наприклад: *льотчик-випробувач, генерал-майор* (складні слова) і *льотчик-герой, генерал-артилерист* (дефісне оформлення прикладки). Тому до цих пір і не вщухає дискусія про статус таких одиниць в українській та інших слов'янських мовах.

Підкреслимо, що нові композити не суперечать словотвірній та граматичній системі української мови, про що свідчать споконвічно українські і аж ніяк не нові номінації типу *дівчина-красуня, сон-трава*. Але експансія подібних композитів із запозиченими частинами підтримує появу чужих українській мові аналітичних багаточленних конструкцій, що зустрічаються поки лише в рекламних і, як правило, перекладних текстах. Маються на увазі багатослівні поєднання з граматично невираженими синтаксичними відносинами між складовими їх словами (що типово для англійської мови). Пор.: *пемолукс гель сода ефект, комет порошок антиіржа, комет порошок лимон*.

Таким чином, збільшення кількості складних композитів, зростання активності такої словотвірної моделі, з одного боку,

відповідає активізації в сучасній українській мові таких способів словотворення, як додавання зрощення, і підсилює тенденцію до синтетизму в словотворенні. З іншого боку, потік таких композитів сприяє появі словосполучень з невираженими граматичними відносинами між іменами, які є їх складовими, що свідчить про тиск на українську мову аналітичних структур.

У словотвірній активності українських коренів останнім часом намітилися й нові тенденції. Опора на більш ранні запозичення сприяє розвитку парадигматичних зв'язків іншомовних неологізмів і формуванню словотвірних гнізд, у які вступають й іншомовні форманти, співвідносні з лексемою в англійському словосполученні та отримали в українській мові статус радикасоїдов або афіксоїдов (з нечіткою кордоном між ними).

Гніздовий вплив іншомовної лексики на українську словотвірну систему відкриває її для нових запозичень. При цьому похідні неологізми із запозиченими коренями швидко втрачають наліт незвичайності та стилістичної маркованості в текстах ЗМІ, реклами, Інтернету. Це нове явище пояснюється тим, що іноземні елементи, вільні від асоціативно-семантичних і формальних зв'язків в українській лексичній і словотвірній системах, мають незайняті словотвірні валентності, на відміну від українських коренів, пов'язаних формальними й семантико-асоціативними відносинами з одиницями українського словотворення. Тому у продукуванні неологізмів в текстах мас-медіа українські корені поступаються запозиченим. А так як мова йде про тексти масової комунікації, то за рахунок цієї масовості в цілому можна констатувати, що у продукуванні нових слів, які швидко вбудовуються в словотвірну систему української мови, у сучасній українській мові більш активні запозичені корені.

Можемо констатувати, що на тлі зростання загальної словотвірної активності збільшується й утворення нових слів від українських коренів – насамперед за рахунок лакуарності української словотвірної системи та заповнення «порожніх клітин» потенційно можливими похідними. Українські корені проявляють свою найбільшу словотвірну активність у художній літературі, публіцистиці та розмовній мові, утворюючи численні потенційні деривати. Породжені потребами конкретного дискурсу, вони, як правило, не фіксуються словниками нових слів, орієнтованими на засоби масової комунікації. Ігнорування подібної лексики словниками пов'язано також з тим, що встановити ступінь новизни неологізму, утвореного від українського

кореня, значно складніше, ніж неологізму з іншомовним елементом. Наведемо приклад не зазначених словниками, але достатньо звичайних і нейтральних похідних, що заповнюють порожні клітини російської словотворчої системи і утворених від російських коренів різними способами:

- за допомогою зворотного словотворення –депрефіксації і депостфіксації. У дієслівній системі при утворенні деад'єктивних дієслів зі значенням придбання якої-небудь ознаки виражається насамперед результат (префіксально-суфіксальним способом), сам же процес придбання або становлення ознаки може бути виражений депрефіксацією, напр. *посерйознішати – серйознішати*. Депостфіксація дозволяє заповнити «клітинку» похідного каузатива: *роzkошелитися – розкошелити*;

- за продуктивним моделям префіксального і суфіксального словотворення, в тому числі за допомогою префіксації, при якій відбувається обмін префіксів: *залапковано – розлапкувати, пронумеровано – донумеруват*;

- композити, утворені за допомогою зрощення/додавання і суфіксації (*різнотематичні лекції, домотворчий кінозал, першопверхове вікно, навколо сценічне середовище, телемовний ящик*).

Такі новотвори в основному виникають з метою мовної економії та експресії, з чіткою семантикою – їх розуміння не вимагає обов'язкової опори на контекст. Деякі з наведених похідних знаходяться на межі потенційних і узуальних слів. Ця межа в українській мові нечітка, традиційно вона ґрунтується на зафіксованих словах тлумачних словниках, що не може служити надійним критерієм визначення узуальності / потенційності слова. Невідміченість того чи іншого деривата в класичних тлумачних словниках заснованих на значних за обсягом картотеках, які фіксують вживання лексем у текстах, не завжди може служити показником його відсутності в мові, адже актуальне вживання дериватів, утворених за продуктивною моделлю, у конкретному тексті носить випадковий характер і часто залежить від позамовних факторів.

Незважаючи на велику кількість прикладів, які показують словотвірну активність українських коренів у продукуванні нових слів (насамперед у розмовній мові й художній літературі), у фінансовій, соціально-політичній, економічній, комп'ютерній термінології, у рекламі, публіцистиці й узагалі в засобах масової комунікації перевага

віддається іншомовним запозиченням і похідним від них. Про це свідчить мовний матеріал, наведений на початку статті. Інші приклади: в комп'ютерній термінології при відсутності номінації *той, хто надає послуги* вживається запозичення *провайдер*; *юзер*, *юзерский* усе частіше замінює *користувач*, *користувацький*, а *креатив*, *креативний–творчість*, *творчий* тощо.

Виникає питання про причини цього явища, яке не відповідає великому потенціалу української словотвірної системи. Як видається, її не варто шукати тільки в «словотвірній боязкості» мовознавців, які усунулись від утворення необхідних термінів для позначення нових реалій, як вважають деякі перекладачі економічних і юридичних текстів, що відчувають нестачу українських термінів, еквівалентних англійським. Причини глибші й відображають загальні тенденції в мовній практиці сучасного суспільства (а значить, в його настроях і перевагах), коли і за наявності уживаних українських слів в окремих типах дискурсу з'являються й активно вживаються синонімічні запозичення. Порівняємо пари запозичених і українських лексем: *сертифікат* – *свідоцтво*, *сервіс* – *обслуговування*, *соціум* – *суспільство*, *бренд* – *торгова марка*, *дайвінг* – *занурення*, *суїцид* – *самогубство*, *інсталяція* – *установка*, *демо-версія* – *пробна версія*, *бонус* – *додаткова винагорода*, *сек'юриті–охоронець*, *дилер* – *посередник*.

Причину активного вживання іншомовної лексики дослідники називають семантичну специфікацію запозичень (*дайвінг* – *не просто занурення*, а *спорт і ціла розважальна індустрія*) і мовну економію, коли запозичення замінює описову номінацію (*лібералізація цін* – *підвищення цін як результат відмови від їх державного регулювання*). Важливу роль відіграє також мовна мода, прагнення здаватися сучасним [5, с.18-36].

Називається й інша причина, яка нам видається дуже важливою, – прагнення до іносказання, до евфемізмів, невизначеності, тобто до таких засобів номінації, які маскують суть явища, часто негативного, виявляються для нього камуфляжем, роблячи його цілком респектабельним [5, с.51]. Наведемо класичні приклади, які наочно показують ефект вживання іншомовних лексем: *кілер* – *найманий вбивця*, *мізантроп* – *людиноненависник*, *атеїзм* – *безбожництво*. Евфемізація такого типу демонструє «відрив слова (імені) від речі й прихованого в речі сенсу». Запозичення в українській (як і в будь-якій іншій слов'янській) мові нерідко набувають «розмиті універсальності», «скорочують величезне поле смислів до одного

спільного знаменника» і тим самим приховують суть явища. Тому такими словами зручно користуватися, коли цю суть треба приховати [5].

І в повсякденному житті, коли ми вживаємо такі малоінформативні фрази, як, наприклад, *У нього свій бізнес* або *Я менеджер*, то за допомогою іноземних слів «ми розмиваємо нашу реальність, наше соціальне становище, надаючи перевагу вагомій і багатозначній невизначеності або, точніше, недовизначеності» [4, с. 38]. Звичайно, без багатьох запозичень, що позначають нові явища, неможливо обійтися, важливий великий термінологічний потенціал запозичень, які збагачують лексику української та інших слов'янських мов. Ми зупинилися докладніше на ефекті невизначеності і затемнення змісту при вживанні деяких запозичень тільки тому, що в лінгвістичній літературі, в серйозних і ґрунтовних дослідженнях іншомовної лексики в слов'янських мовах, з якою зв'язується процес їх інтернаціоналізації, ця сторона процесу, як правило, не розглядається. Проявом цієї ж тенденції – прагнення відійти від реальності й суті явища – є і «карнавалізація» мови, посилення ігрової функції мовних засобів, у тому числі й словотвірних (про ігрову функцію словотворення див. [2, с.138-147]).

Таким чином, питання про нові явища в українському словотворенні, про можливості, функції і конкурентів словопродукування в сучасній українській мові пов'язані також з цілим комплексом процесів, що відображають тенденції в настроях і перевагах сучасного суспільства.

Література

1. Бахтин М. М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья и Ренессанса / М. М. Бахтин. – М.: Художественная литература, 1990. – 543 с.
2. Ермакова О. П. Ирония и ее роль в жизни языка / О. П. Ермакова. – Калуга: Изд-во КГПУ, 2005. – 202 с.
3. Кара-Мурза С. Г. Манипуляция сознанием / С. Г. Кара-мурза. – М.: Сскимо, 2005. – 314 с.
4. Кронгауз М. А. Русский язык на грани нервного срыва / М. А. Кронгауз. – М.: Издательство: Языки славянских культур, 2008. – 145 с.
5. Крысин Л. П. Слово в современных текстах и словарях: Очерки о русской лексике и лексикографии / Л. П. Крысин. – М.: Знак, 2008. – 320 с.
6. Мазурик Д. В. Сучасні тенденції в оновленні лексики української літературної мови / Д. В. Мазурик // Вісник Львівського ун-ту. Серія філологічна. – вип. 29. – Львів, 2009. – С. 177-182.
7. Рижикова С. Ю. про словотвір віддієслівних іменників на базі англійських запозичень в українській мові // дослідження з граматики і стилістики української мови. – Дніпропетровськ: Вид. Дніпропетровського держ. ун-ту, 1984. – С. 32-36.

8. Скляревская Г. Н. Слово в меняющемся мире: Русский язык начала XXI столетия: состояние, проблемы, перспективы / Г. Н. Скляревская // Исследования по славянским языкам: Корейская ассоциация славистов. – №6. – Сеул, 2001. – С. 177-202.

9. Стишов О. А. Українська лексика кінця XX століття (на матеріалі мови засобів масової інформації) / О.А. Стишов. – К.: вид. центр КНЛУ, 2003. – 288 с.

УДК 811.161.2

Лебеденко Ю. М.

ПРИСЛІВ'Я ТА ПРИКАЗКИ: НОМІНАЦІЯ, СКЛАДОВА КОНТЕКСТУ ЧИ МІКРОТЕКСТ?

Стаття присвячена дослідженню питання про лінгвістичний статус паремій. Схарактеризовано ознаки паремійного фонду, встановлено специфічні особливості семантичної організації прислів'їв та приказок, а також визначено їхнє місце в комунікативній / номінативній ієрархії.

Ключові слова: прислів'я, приказка, мікротекст, номінація.

Статья посвящена исследованию вопроса о лингвистическом статусе паремий. Охарактеризованы признаки паремийного фонда, установлены специфические особенности семантической организации пословиц и поговорок, а также определено их место в коммуникативной / номинативной иерархии.

Ключевые слова: пословица, поговорка, микротекст, номинация.

The article investigates the question of linguistic status of proverbs. Author determined signs the fund of proverbs, established specific features of semantic organization proverbs and sayings and defined their place in communicative / nominative hierarchy.

Key words: proverb, saying, microtext, nomination.

Із часів становлення фразеології як окремої дисципліни, у мовознавчих колах точиться дискусія: чи вважати прислів'я, приказки, примовки та інші форми сталих народних виразів за об'єкт фразеології? Широке коло науковців вважали неприпустимим поєднувати зазначені вище мовні одиниці та ідіоми в одну ланку (В. Виноградов, С. Гаврин, Л. Авксентьев, М. Коломієць, О. Бабкін, В. Білоноженко, Ю. Гвоздарьов, В. Мокієнко, О. Молотков, Ю. Прадід, О. Юрченко та ін.). Прихильники так званого “вузького” розуміння фразеології вважають, що при такому підході класичні фразеологізми розчиняться в найрізноманітніших за своїм характером стійких комбінаціях знаків, і тому пропонують звести фразеологію до самих тільки ідіом.

В останні десятиліття особливої ваги набуває вивчення номінативного аспекту лінгвальних одиниць, що відображено у працях Н. Арутюнової, В. Гака, Г. Колшанського, Є. Кривченко, О. Кубрякової, О. Москальської та ін.

Метою нашого дослідження є встановлення специфічних особливостей семантичної організації прислів'їв та приказок і визначення їх місця в комунікативній / номінативній ієрархії.

Історія прислів'їв сягає близько 4500 років. За час свого існування вони використовувалися з різноманітною метою: